

Televisiooni spordireportaažidele iseloomulikud jooned Eesti, USA ja Briti ajakirjanduspraktikas

Peeter Liik

Televisiooni spordireportaaži on Eestis väga vähe uuritud, akadeemilisel tasandil on sellega enne mind tegelenud üksnes Toomas Uba¹. See on kahtlemata žanri alahindamine, sest paljude arvates on tegemist spordiajakirjanduse tippžanriga.

2013. aasta suvel kaitstud magistritöö eesmärgiks oli uurida televisiooni spordireportaaži ja tuua välja sellele iseloomulikud jooned, mis ilmestaksid žanri tehnilisi ja metodoloogilisi toimimismehhanisme. Eesmärk oli luua ka teoreetiline lähtekoht ajakirjanikule, kes soovib alustada televisioonis tööd spordivõistluste kommenteerimisega, või juba praktiseerivale spordikommentaatorile, kes soovib oma oskusi arendada.

Intervjuerisin viit Eesti spordireporterit, kes tegelevad (või on tegelnud) televisioonis spordivõistluste kommenteerimisega: Lembitu Kuuse, Tarmo Tiisler, Ott Järvela, Kalev Kruus ja Raul Rebane. Lisaks uurisin kümnet (seitse jalgpalli ja kolm kergejõustiku) spordireportaaži salvestust Eesti, Briti ja USA telekanalitel.

Eesti spordireporterite hinnangul on hea spordi-

reportaaži alusteks ennekõike loomulik talent, eetris rääkimise oskus, spordi põhjalik tundmine ja mitme tegijaga reportaaži puhul laitmatu klapp partneriga.

Alljärgnevalt toon välja kümme järeldust, mis oleksid ühest küljest tööd kokkuvõtavad teesid ja teisalt võiks neid käsitleda ka kui kõige olulisemaid punkte, mis iseloomustavad head reportaaži või selle tegemise protsessi.

1. Spordireportaaži tegemine ei toetu kunagi ainult andekusele ja suurem osa sellest tööst on õpitav.

Kui vaadelda esimest komponenti ehk loomulikku talenti, siis tõi mitu spordireporterit välja, et spordireportaaži žanri ei ole võimalik mehaanilisel kujul õppida. Kuigi mõni möönis, et teatavad tehnilised nüansid (nagu hääle kasutamine) on õpitavad ja žanritäiuse poole püüdlemisel tulekski neid õppida, siis reportaaži tegemise tuumne osa nõuab andelisi eeldusi ning ennekõike on oluline televaatajale pakutav emotsioon.

Arvan, et selle aspekti puhul on pigem tegemist n-ö ametisaladuste kaitsmisega. Selgus, et enamik televisiooni spordireportaažide tegijaid on iseõppijad ning ilmselt sellest tulenevalt on neile jäänud

Artikkel põhineb 2013. aasta juunis Tartu ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudis kaitstud magistritööl (juh Aune Unt). Vt <http://hdl.handle.net/10062/31122>.

¹ Toomas Uba. Spordireportaaž raadios ja televisioonis. — Fakt, Sõna, Pilt IV. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 1968, lk 118–177.

ka mulje, et žanris tegutsemine rajaneb niivõrd palju individuaalsusel. Minule teadaolevalt ei ole Eestis kunagi toimunud televisiooni spordireportaaži laiemapõhjalist koolitust ning teoreetilise kirjanduse puudumist kinnitasid ka intervjuueeritavad. Kui välja arvata eeskujudelt õppimine, mida ka intervjuueeritud reporterid välja töid, siis ongi iseõppimine tegelikult ainus selle žanri omandamise alus.

Ent see tähendab jalgratta üha uuesti leiutamist ja võib paratamatult tingida teatava ebakorrapärasuse kvaliteedis. Ma arvan, et ka igal improviseeritud esitusel, mis toetub talendile, on struktuur ja tehniline baas. Kas kommentaatorid seda ise tunnistavad või mitte, ei olegi tegelikult oluline. Nii minu bakalaureuse-² kui ka magistritöö jaoks uuritud Eesti, Briti, USA ja teiste riikide televisiooni spordireportaažide analüüsid tõestasid, et igal reportaažil on teatav struktuur ja selles peegelduvad žanritehnilised nüansid, mis korduvad reportaaži tegijast ja enamasti ka spordialast olenemata. Seega eksisteerib televisiooni spordireportaažide juures ühisosa, mis ei ole individuaalne ja mida ei pea tingimata kategoriseerima talendikuse alla. Vastupidi, leian, et andekusel või talendil on televisiooni spordireportaaži tegemises kõigest marginaalne osa ning suurem osa sellest, mis reportaažist nii atraktiivse akti teeb, on metoodiline ja tehniline ning sellest tulevalt ka õpitav.

2. Televisiooni spordireporterile sobivate häälte spekter on lai.

Üks nn loomuliku talendi alla liigitatavaid tegureid võiks olla reporteri hää. Kuigi intervjuudest ei selgunud kindlat ideaalse reporteri häälevalemit ja pigem toonitati, et hää ei ole põhimõtteliselt reportaaži kvaliteedi jaoks kuigi määrav, ilmnesid vastustest siiski teatavad märkimisväärsed suundumused. Selgus, et spordireporterite arvates sobib reportaaži tegemiseks pigem madalam hää, kuna see võimaldab häälega rohkem mängida ja pinget kruvida. Samas toodi ka välja, et madalama häälega on kiirema kõnetempo juures keerulisem arusaadavust säilitada, mistõttu teatavatel juhtudel võib öelda, et ma-

dalam hääletoon sobib kommenteerima pigem aeglasema tempoga spordialasid ning kõrgem kiirust nõudvaid spordialasid.

Samas, töö jaoks analüüsitud spordialade puhul ei olnud see nüanss tajutav. Jalgpalli kui kiirema tempoga spordiala puhul esines nii kõrgemate kui madalamate häälega reportereid, ent väide, nagu kõrgem hää sobiks sellise kiirema tempoga spordialaga paremini, ei pidanud paika. Samamoodi ei saa öelda, et kergejõustiku kui aeglasema spordiala puhul oleks madalama häälega reporterid parema mulje jätnud kui kõrgema häälega reporterid.

Seega võib pigem järeldada, et kuigi erinevate häälte puhul võib rääkida ühe või teise spordiala paremini sobimisest, siis ei ole see sugugi rangelt määratletav, vaid pigem ähmaselt tajutav tendents, ja kui me ei räägi just äärmuslikult veidra kõlaga häälest, siis on spordireporterile sobivate häälte spekter väga lai.

3. Spordireportaaži ettevalmistuse aluseks on pidev spordialaga kursis olemine.

Spordiala tundmise üks olulisemaid aluseid on ettevalmistus. Spordireporterid eristasid sarnaselt Toomas Ubaga³ pidevat ja konkreetset ettevalmistust. Esimese all peetakse silmas järjekindlat spordialade infoga kursis olemist ja konkreetse all nii operatiivsete kui ka reportaažiga (võistlejatega) seonduvate ajalooliste teadmiste olemasolu. Niisugust pagasit koguda aitab ühest küljest otseselt spordiala jälgimine meedia vahendusel, teisalt selle kohta lugemine ning kindlasti ka vahetu kontakt alaga seotud inimestega.

Pidev ettevalmistus tuleneb peamiselt kogemusest ja alale pühendumusest. On selge, et reporter, olgu ükskõik kui intelligentne või ajakirjanduslikult pädev, ei suuda spordiala n-ö nullist paari päevaga selgeks teha. Mitu intervjuueeritavat töid välja, et nende teadmistepagas on välja kujunenud spordiala pikki aastaid pidevalt jälgides ning sellele pühendumuses. Tegelikult saab öelda, et spordiajakirjanik pühendub spordiala tundmisele isegi sama palju kui tippspordlane või rohkemgi. Sellega seoses kerkib teravalt esile küsimus, kas reporter on ekspert, kes võib avaldada oma arvamust (vt 5. järeldust).

² Peeter Liik. Spordi otsereportaaž Vancouveri taliolümpiamängudel ETV, BBC, CTV, SVT, YLE, ZDF ja Eurospordi näitel. Bakalaureusetöö. Tartu ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut, 2010. Vt <http://hdl.handle.net/10062/15323>.

³ T. Uba 1968, lk 125.

4. Igale reportaažile eelneb konkreetne ettevalmistus ehk operatiivse info kogumine.

Spordiala tundmise operatiivsem pool ehk konkreetne ettevalmistus toimub päev või kaks enne võistlust või võistluspäeval. Intervjueeritavate sõnul jaguneb konkreetne ettevalmistus peamiselt kolmeks: statistiline info, viimased uudised ja vahetu info kohapealt. Kaht esimest saab hankida interneti ja teiste meediaväljaannete vahendusel, kolmas aga eeldab, et reporter teeb reportaaži kohapealt. Vahetu info on ajakirjanduslikult väärtuslikum ettevalmistuse käigus hangitav osa, sest kätkeb endas kõige rohkem eksklusiivset ja originaalset informatsiooni. Ülejäänud on vahendatud ja kopeeritud. See- ga vaatamata interneti võimalusele teha reportaaži distantsilt ehk monitorreportaaži — reportaaži tegemiseks vajalik informatsioon, mida kommentaari käigus pildile lisada, on kiiresti kättesaadav ka eemal olles —, on kohapealne reportaaž oluliselt väärtuslikum.

Konkreetse ettevalmistuse etapis kogutud informatsiooni kasutatakse reportaaži käigus taustinfo esitamise faasis, mis uuritud reportaažide põhjal järeldades paigutub tavaliselt reportaaži emotsionaalselt vähem pingelistele hetkedele.

Kuigi kõik intervjueeritud spordireporterid mainisid, et suurem osa reportaažist on siiski improvisatsioon, mitte ettevalmistatud jutt, on oluline esile tuua Raul Rebase seisukoht, et kuna statistilise ja ajaloolise taustinfo kogumine on tänu interneti avallike andmebaaside tekkimisega muutunud lihtsaks ja kiireks, on ressursid kasulikud suunata hoopis emotsionaalsele ja keelepõhisele ettevalmistusele.

5. Spordiala pidev jälgimine ei tee reporterit ekspertiks — hinnangud ja arvamused on alati tugevama kaaluga, kui nende taga on eksperdi, mitte reporteri kogemus.

Tom Hedrick⁴ toob välja USA spordireporterite arvamuse, mille järgi ei ole reporteril reportaaži käigus õigust esitada hinnanguid või isegi avaldada hinnangulise sisuga arvamusi, vaid ta peaks hoidma neutraalset tooni ning püsima vahendaja rollis olenemata sellest, kui hästi ta spordiala tunneb. Kõik

hinnangud ja arvamused tuleb USA koolkonna järgi jätta ekspertkommentaatorile. Ent töös intervjueeritud Eesti spordireporterite jaoks oli taoline vaatekoht võõras või isegi vastuvõetamatu. Nende arvamus oli vastupidine — just reporter peaks andma hinnanguid ja võtma seisukoha. Ülima neutraalsuse tõttu jääks tema jutt üdini kuivaks.

Mis puutub Hedricku arvamusse reporteri kohta, kes on läbi ja lõhki konkreetse ala spetsialist ning tunneb seda võib-olla isegi paremini kui sportlane ise, siis on tema seisukoht endiselt resoluutne — reporter jäägu vahendajaks. Isegi aastatepikkuse jälgimisega ala põhjalikult tundma õppinud reporteri teadmised jäävad endise sportlase või treeneriga omadega võrreldes siiski pinnapealseks; need võivad küll laialdased olla, kuid ei tungi sellegipoolest nii süvitsi spordiala tehnilistesse alaspetsiifilistesse nüanssidesse kui tõelise eksperdi omad. Erandina saab rääkida reporteritest, kellel on endise või praeguse professionaalse sportlase taust. Ka töös uuritud reportaažides leidis selliseid ning siis ei kehti enam Hedricku esitatud põhjendused, miks reporter ei tohi anda hinnanguid.

Intervjuudest selgus, et üldiselt tuleb jälgida sedagi, et sportlase staatus ei võtaks reporteri rolli üle võimust, sest olulised on ennekõike siiski ajakirjanduslikud pädevused. Teatavate mööndustega saab sama öelda ka ekspertkommentaatori kohta (vt 6. järel dust).

6. Sujuva koostöö reporteri ja eksperdi vahel tagab rollijaotus, mis ideaalis ei ole liiga range, kuid annab reportaažile siiski struktuuri.

Minu bakalaureusetööst selgus reporterite ja ekspertide ülesannete üldine jaotus. Reporter tegeles kirjeldusega, taustinfo jagamise ja statistika esitamisega, ekspert kommenteeris võistlejaid, võistlusolukordi ja vajadusel kritiseeris võistlejaid. Agnieszka Borzecka⁵ käsitluse järgi saab öelda, et reporter tegeles instruktiivse ja seletava osaga ning ekspert argumentatiivse osaga. Sellisest jaotusest pidasid kõige rohkem kinni Põhja-Ameerika telekanalid. Selgus, et Euroopas ja Eestis oli rollijaotus vabam ja

⁴ Tom Hedrick. *The Art of Sportscasting: How to Build a Successful Career*. Maryland: Diamond Communications, 2000, lk 98

⁵ Agnieszka Borzecka, A. (2009). Narrative context of television sports commentary. Poznan: Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, 2009, lk 84

reporter võttis eksperdi rolli tihti enda kanda.⁶

Käesolev töö kinnitas kõike seda ning uute andmete valguses võib öelda, et kui võrrelda USA, Briti ja Eesti rollijaotusi, siis asetsevad USA ja Eesti äärmustes ning Briti reportaažid nende vahel. USA puhul saab endiselt rääkida väga rangest rollijaotusest, kus reporter oli selgelt vahendaja, ei avaldanud peaaegu kunagi oma arvamust ega esitanud hinnanguid. Eesti reportaažide puhul ei seadnud reporterid endale arvamuste ja hinnangute andmisel üldjuhul mingeid piire ning esitasid neid kohati isegi rohkem kui eksperdid. Briti reporterid üldjuhul hoidusid hinnangutest ja arvamustest, kuid nad esitasid neid siiski kaudsemal kujul, näiteks hinnangulise kirjelduse abil, või suunasid eksperte mingite arvamuste ja hinnangute poole.

Äärmuslikul rollijaotusel esines võrreldes kuldse keskteea pigem rohkem miinuseid kui plusse. USA puhul võis selline range jaotus jätta kohati kuivema mulje ja reporteril oli oht langeda pelgalt kuraatori või administraatori rolli. Selline rollijaotus tähendab väga suurt rõhuasetust eksperdile ning sellisel juhul muutub hea eksperdi leidmine veelgi olulisemaks. Eesti kontekstis ilmselt polekski selline variant väga hästi kasutatav, kuna esiteks ei ole reporterid harjunud nii steriilse rolliga ja teiseks on raske leida piisavalt head eksperti, kes suudaks nii kandva osa enda peale võtta. Range rollijaotuse plussina saab välja tuua reportaaži selge struktuuri ning kuna improvisatsioonil on väiksem osa, siis saab öelda, et selline reportaaživorm on riskivabam. Pigem sobiks niisugust äärmust kasutada kommentaatoritepaaril, kes pole veel palju koos töötanud.

Eesti koolkonna peamine miinus seisneb selles, et reporter võib esitada asjatundmatuid kommentaare ja sellega terve reportaaži usaldusväärsus vähendada. Nagu tõin välja oma bakalaureusetöös, võivad väga otsesed hinnangud olla riskantsed, sest olenevalt hinnangu andnud reporterist võivad need mõjuda rohkem või vähem kahtlust äratavana.⁷ Ega televaatajagi rumal ole, ta saab aru, et hinnangu esitanud reporter on samasugune spordiasjatundja nagu kogenenum tugitoolisportlane. Plussina saab välja tuua, et selline pigem improviseeritud rollijaotus rõhub rohkem kommentaatorite omavahelisele suhtlusele ning sellest tulenevalt

võimaldab õnnestunud koostöö vilju ka selgemalt esile tuua. Lisaks muutub vabama rollijaotusega reportaaž subjektikesksemaks, sest improvisatsiooni osakaal on suurem.

Äärmustega võrreldes jättis parema mulje hoopis Briti koolkonna kuldne kesktee, kus reporterid hoidusid üldjuhul otsestest hinnangutest ning suutsid samal ajal vältida liialt steriilset kuraatori rolli, mis tähendab sisuliselt üksnes vahendamist. Sellistes reportaažides polnud puudu reportaažile kui subjektiivsele žanrile omasest iseloomust ning samal ajal suudeti hoida selget struktuuri. Kui bakalaureusetöös olin seisukohal, et reporterid peaksid võimalusel vastavalt USA koolkonna eeskirjadele igasugustest hinnangutest hoiduma, siis nüüd, olles arvestanud nii Eesti reporterite arvamusi kui ka Eesti, Briti ja USA spordireportaažide näiteid, olen seisukohal, et täielik reporteri steriilsus ei ole ideaal ning pigem tuleks püüelda Briti mudeli suunas, mis on leidnud kuldse kesktee riskantse subjektiivse vormi ja liialt vaoshoitud tonaalsuse vahel.

7. Ekspertkommentaatori valikul tuleks ennekõike jälgida seda, et ekspert oleks hea kõneleja. Kõlav nimi on teisejärguline.

Selgus, et Eesti spordireporterid valivad ekspertkommentaatoreid peamiselt selle järgi, kui hea kõneleja üks või teine ekspert võiks otse-eetris olla, ning väiksema tähtsusega on eksperdi tuntus või kuulsus. Üldjuhul eelistavad tuntuse ja hea kõneleja võrdluses pigem viimast omadust ka Briti ja USA spordireportaažide kommentaatorid. Kõlav nimi töötaks tõenäoliselt vaid reklaamina ja on selge, et ka suurepärase sportliku CV-ga halb rääkija ei suuda otse-eetris reportaažile piisavalt väärtust lisada. Isegi vastupidi — kehval kõnelejal on oht reportaaž ära rikkuda.

Ent Eestist suurema rahvaarvuga riikidel on üldjuhul paratamatult paremad võimalused leida tugeva staatusega hästi kõnelev ekspert. Nende üksikute hulgast hea kõneleja leida, kes veel kindla reporteriga hästi kokku sobiks, tundub rohkem lotovõiduna. Ilmselt seetõttu on mitmes Eesti spordireportaažis kasutatud hoopis vormi, kus reportaaži teevad kaks reporterit — põhikommentaator ja abikommentaator, nagu selgus nii intervjuudest kui ka uuritud reportaažidest. Sujuv koostöö ning klapp partneriga

⁶ P. Liik 2010, lk 47.

⁷ *Ibid.*

on mitme Eesti reporteri arvates hea reportaaži alus ning selle leidmise nimel tuuakse mõnel juhul ohvriks eksperdiarvamus.

8. Reportaažis oma riigi sportlastele suurema tähelepanu pööramine võib olla ebaobjektiivne, kuid on ajakirjanduslikus mõttes täiesti õigustatud.

Reporterite roll ülekandes on tugevalt seotud ka ajakirjandusliku objektiivsuse põhimõttega. Ühest küljest tähendab ajakirjanduslik objektiivsus just nimelt seda, kui reporter on vahendaja rollis ja faktid hoitakse arvamustest ja väärtushinnangutest lahus.⁸ Sellest küljest vaadatuna on aga reportaaži ajakirjanduslikus mõttes väga raske objektiivsena hoida, sest tegemist on juba olemuselt subjektiivse žanriga, eriti just spordireportaaž, kus võib esineda n-ö poolhoid omadele. Ka Eesti spordireporterid töid välja, et teatav objektiivsus on reportaažis vajalik, kuid otseselt ei saa üdini neutraalset tooni hoida. Ebaobjektiivsus võib sisse tulla just nimelt siis, kui reporter on ühe või teise meeskonna poolt. Eesti sportlaste poolt olemine on Eesti spordireporterite meelest täiesti lubatud ja isegi vajalik. Ka uuritud reportaažid näitasid, et just nimelt Eesti reporterid kipuvad rohkem omasid pooldama, kusjuures Briti või USA reportaažide puhul oma riigi sportlaste pooldamist ei esinenud.

Täpsemalt — teatav ebaobjektiivsus esines ka Briti ja USA reportaažides, nendes kajastati oma sportlaste tegemisi mõnevõrra rohkem kui teiste riikide sportlaste oma. Kuid reporter jäi siiski ka sellistel puhkudel erapooletuna pigem vahendaja rolli.

Seega on objektiivsus spordireportaažides ajakirjanduslikus mõttes kahe otsaga asi. Esiteks ei oleks žanri iseloomu arvestades ilmselt sugugi loomulik, et reportaaž jääks üdini objektiivseks, et reporter oleks üksnes vahendaja. Nagu ka rollide analüüsis välja tõin, siis see soosib kuiva ja liialt steriilset žanrikäsitlust. Samas, kui vaadata reportaaži tasakaalustatuse aspektist, siis on reportaaži ehedust ja subjektiivset loomust kaotamata võimalik ka selles osas võrdne käsitus säilitada. See tähendab, et väärtushinnanguid ja arvamusi ei peaks täielikult nulli-

ma, kuid jälgida tuleks sedagi, et reportaažist ei kooruks välja ühe või teise poole eelistamist. Teisisõnu, sportlasi või meeskondi tuleks hinnata ja käsitleda võrdselt ning elada kaasa pigem võistluspingele ja spordile tervikuna, nagu on rõhutanud ka Toomas Uba.⁹

Eesti spordireportaažid on aga tegelikult omaette nähtus. Põhjendus, et Eesti reportaažis võib reporter kaasa elada oma sportlasele, kuna Eesti rahvaarv on väike või Eesti puhul on tugevam kogukonnatunne, tugevam „omade“ tunne, on minu hinnangul ekslik. Jah, igati õigustatud on, kui reporter pühendab oma riigi sportlastest rääkimisele või nende tegevuse vahendamisele reportaažis rohkem aega, sest auditoorium ootab, et saab infot just oma riigi sportlaste kohta. Ajakirjanduslikus mõttes peab reporter teenima auditooriumi huvisid ja sellest lähtuvalt on selline tasakaalustamatus igati õigustatud. Ent kui oma riigi sportlastele kaasaelamine tähendab seda, et reporter ei suuda samadel alustel väärtustada mõne teise riigi sportlase head esinemist, siis on see liigse subjektiivsuse tõttu ka sportlike võrdsusprintsiipide hülgamine.

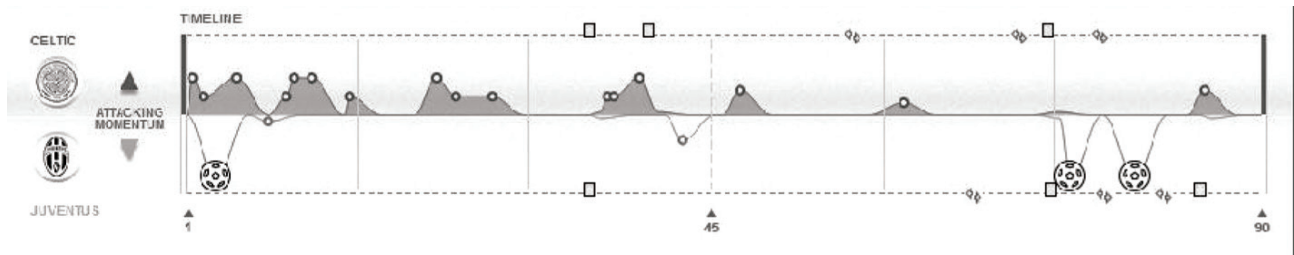
9. Spordireportaaži stiili dikteerib peamiselt spordiala tempokus ja selle määrab omakorda emotsionaalse pinge vaheldumise kiirus.

Eesti spordireporterite intervjuudest tuli olulise nüansina välja, et üldjuhul ei mõelda spordialade kommenteerimisel reportaaži spordialast sõltuvatele stiililistele erinevustele. Ent minu bakalaureusetööst selgus, et spordiala, täpsemalt öeldes selle tempokus on üks peamisi tegureid, mis tingib reportaažide erinevust. Seejuures määrab spordiala tempokus palju rohkem kui näiteks reportaaži tegija. Esimesest sõltub suuresti reporteri hääle iseloom ja otsekirjelduste osakaal. Kiiremate alade puhul on reporteri hääle pingestatum ja aeglasemate puhul vestluslikum ning kiiremate alade puhul oli otsekirjelduste maht suurem kui aeglasemate alade puhul.

Nimetatud nüansid leidsid kinnitust ka käesolevas töös. Uute andmete valguses ja vanu andmeid üle vaadates soovin aga häälekasutust puudutava

⁸ Robert Hackett. Decline of a Paradigm? Bias and Objectivity in News Media Studies. — Critical Studies in Mass Communication, 1984, Vol. 1, nr 3, lk 229–259.

⁹ Voldemar Lindström. Toomas: Täpsemalt Heino Mikkinist Toomas Ubani. Üldistatult sport ja teleekraan. Kokkuvõtlikult ühe fanaatiku elutee. Tallinn: Eesti Televisiooni muuseum, 2003.

faktori tähtsust ümber mõtestada. Kui ühest küljest saab öelda, et spordiala tingib teatavat sorti häälekaasutuse, siis teiselt poolt vaadatuna saab ka öelda, et üks või teine hääл sobib paremini kiiremate või aeglasemate alade jaoks. Selline rõhuasetus on õigem, sest töös oli ka reportaaže, kus näiteks vestluslikku hääлt kasutati kiirema tempoga spordiala puhul või pingestatumat hääлt aeglasema tempoga spordiala puhul, ja sellised erandid kinnitasid reeglit — kiirematele spordialadele sobib paremini pingestatum hääл, aeglasematele vestluslik.

Lisaks tuli töös välja veel üks reportaaži element, mis muutub vastavalt spordiala tempokusele. Kui kiiremate alade puhul kasutasid reporterid pigem lihtsamat sõnavara, siis aeglasemate alade puhul oli sõnavara kasutus rikkalikum ja mängulisem. Vastukaaluks, kui reporter hakkas näiteks kiirema ala puhul sõnavaraga mängima, siis tõmbas see asjatult emotsionaalset pinget maha ja mõjus häirivalt seal, kus areenil toimuv olukord justkui nõudnuks pingestatumat lähenemist.

Tegelikult saabki öelda, et spordialade tempokus väljendub ennekõike emotsionaalse pinge kontsentratsioonis ja hoopis see ongi võtmetegur, mis määrab, kas tegemist on kiire või aeglase reportaažiga. Kiire tempoga spordiala tähendab, et see sisaldab ajahikuliselt rohkem emotsionaalse pingekõvera tippu, ning aeglasema tempoga spordialal on samas ajahikuliselt emotsionaalse pingekõvera kõikumisi vähem.

Hea näide sellisest emotsionaalse pingekõvera vaheldumisest on jalgpalli meistrite liiga kodulehel iga mängu järel tehtav statistika, kus märgitakse ära nn ründeinitsiatiivi kõver. Kui meeskond lööb värava, siis on kõver tipus, kui keegi on väravale väga lähedal (nt pealelööb väravaraamidesse), siis on kõver poole peal, ja kui olukord on rahulik ning mäng toimub pigem keskvaljal, siis on kõvera asend keskel. See on sisuliselt väga lähedane emotsionaalse pingekõvera vaheldumisele.

Joonis 1. Väravavõimalused meistrite liiga mängus Celtic vs. Juventus

Allikas: uefa.com¹⁰

Jooniselt 1 võib näha, kuidas 90 minuti jooksul esineb 21 kõrgemat või madalamat tippu. Võib spekuloida, et näiteks kergejõustiku puhul oleks samas ajas esinevate tippude arv mõnevõrra väiksem ja kõver oleks pigem stabiilsem. Veel väiksema vaheldusega võiks see olla näiteks golfi või jooksumaratoni reportaaži puhul. Kiirem võiks vaheldumine aga olla näiteks korvpalli või tennise puhul. Tegemist on huvitava teemaga, mis väärib kindlasti edasist uurimist. Oluline oleks leida meetod, kuidas erinevate spordialade puhul markeerida emotsionaalseid tippu, ja läbi mõelda, mida üldse võiks pidada erinevate spordialade puhul emotsionaalseteks tippudeks. Seejärel oleks võimalik juba arvuliselt mõõta ja võrrelda erinevate spordialade emotsionaalsete tippude vaheldumise kiirust ning anda selge vastus, mis spordiala on kiirem ning mis aeglasem, ja sellest tulenevalt juba selgemalt määratleda ühele või teisele spordialale sobivad reportaažistiilid.

Emotsionaalse pinge tipp tähendab tavaliselt seda, et reporter tegeleb sel ajal otsekirjeldusega, nagu selgus minu bakalaureusetööst, see nüanss sai kinnituse ka magistratöös uuritud reportaažide analüüsis. Ka Hedrick¹¹ on välja toonud, et sportliku pinge aspektist märkimisväärsed sündmused tuleks otsepildis kirjeldada. Sellest lähtuvalt saab ka öelda, et kiiremate alade puhul on otsekirjelduse kontsentratsioon reportaažis suurem ning aeglasemate puhul väiksem. Seda näitas ka töö jaoks uuritud reportaažide analüüs.

Et Eesti spordireporterid oma sõnul pigem ei mõtle reportaažide spordialadest tingitud erinevu-

¹⁰ UEFA Champions League 2012/2013 — Celtic vs. Juventus. <http://www.uefa.com/uefachampionsleague/season=2013/matches/round=2000348/match=2009585/postmatch/index.html> (kasutatud aprill 2013).

¹¹ T. Hedrick 2000, lk 19.

sele, tuleneb ilmselt jällegi sellest, et tegemist on iseõpitud žanriga, kus suur osa on improvisatsioonil. Erinev kommenteerimise stiil tuleneb otseselt spordialast ja kommentaator kohaneb sellega automaatselt, ilma sellele mõtlemata.

10. Eesti spordireporterid on võrreldes USA ja Briti kolleegidega kehvemad emotsionaalse pingekruvijad.

Emotsionaalse pingekõvera tippude erinevus — häälekasutus, sõnavara iseloom ja otsekirjelduse osakaal — pole näha mitte ainult spordialade kaupa, vaid ka ühe reportaaži sees, kus neid saab kasutada emotsionaalse pingekõvera tippude markeerimiseks. Näiteks tempoka spordiala puhul kasutatavat pingestatust häält saab kasutada ka emotsionaalselt pingelise hetke markeerimiseks vähem tempoka spordiala reportaaži puhul. Aga uuritud reportaažides kasutati selliste emotsionaalsete tippude markeerimiseks ka lakoonilisemat sõnavara ja otsekirjeldust.

Üks oluline emotsionaalse pingekõvera tipu markeerimise võtte, mille Eesti spordireporterid töid küll intervjuudes esile, kuid mida uuritud Eesti reportaažides peaaegu üldse ei rakendatud, oli vaikus kasutamine. Briti ja USA reportaažide analüüsidest selgus, et mõne emotsionaalselt märkimisväärse hetke rõhutamiseks olid kommentaatorid rääkimise asemel hoopis vait ja lasid taustahelil ehk publikul reportaaži kanda. Niisuguse võtte kasutamisest on rääkinud Richie Benaud,¹² kes nimetas vaikust oma arsenali kõige tugevamaks relvaks. Kui seda kasutada õigel ajal, võib mõju olla parem kui ükskõik milline kommentaar. Aga osast Eesti spordireporteritega tehtud intervjuudest selgus, et vaikust

mõistetakse pigem reportaaži rahustamisena ja seda kasutatakse hoopis emotsionaalse pingekõvera madalpunktide markeerimiseks. Kindlasti on ka rahustamise aspekt oluline ja mõistlik, aga kui võtta arvesse uuritud Briti ja USA spordireportaaže, milles vaikust kasutati pingelistel hetkedel küllalt sage li, võib öelda, et selline esmalt ehk ebatraditsioonilisena tunduv võtte mõjus tegelikult väga efektiivselt ning kohati paremini kui ükskõik milline muu emotsionaalse pingekõvera markeerimine.

Reportaaži komponendid, millest saab veel välja tuua just Eesti ning Briti ja USA reportaažide selgepiirilisi erinevusi, olid otsekirjelduse maht ja reportaaži tekstiline tihedus. Eestlased kirjeldasid otsepildis toimuvat rohkem ja lisaks esines mahuliselt võrreldes teiste riikide reportaažidega rohkem rääkimist kui vaikimist. Otsekirjelduse kõrgem osakaal on tingitud enamaste emotsionaalsete tippude markeerimisest ja reportaaži tekstiline tihedus vaikuse vähemast rakendamisest.

Seega võib uuritud reportaažide põhjal öelda, et mõlemad erinevused Eesti ja mitte-Eesti reportaažide vahel näitavad, et Eesti spordireporterite emotsionaalse pingekõvera seadmise oskus on tahumatum. Üldistatud kujul saab öelda, et Eesti spordireportaažides markeerivad ajakirjanikud emotsionaalseid tippe sagedamini, jättes nii kohati mulje pidevast emotsionaalsest pingest, või on emotsionaalse tipu ja madalpunkti eristamine justkui digitaalne lülitus — nagu *on-* ja *off-*nupp, kus puuduvad vaheastmed. Uuritud Briti ja USA reportaažides suudeti paremini kohanduda reaalse sportliku pingekõvera „lainetusega“. Siinkohal on tegemist üldistusega. Ka uuritud Eesti reportaažides esines emotsionaalse pingekõvera seadmise aspektist Briti ja USA omadele võrdväärseid näiteid.

¹² Richie Benaud. *Benaud on Reflection*. London: HarperCollins, 1984.